

mation of children's valuable attitude towards animals through educational and artistic means (end of the 19th – beginning of the 21st century)]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 265 p. [in Ukrainian].

13. Fond "Povir u sebe" ["Believe in Yourself"]. Available at: <https://povirusebe.org/about-us> [in Ukrainian].

14. Bilavych, H., Mukan, N. & Horokhivska, T. (2023). Christian values in the professional training of future lawyers. *Youth and the market*. No. 2 (210). pp. 24–28. [in English].

Стаття надійшла до редакції 18.08.2023

УДК 37.013.8

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.289430>

Тетяна Пантюк, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Олена Невмержицька, доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

РОЛЬ МУЗЕЮ У СУЧАСНІЙ ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Статтю присвячено розгляду важливості ролі музею у сучасній шкільній освіті. Доведено, що в сучасних умовах музейні експозиції стають важливим засобом навчання. Визначено проблеми впровадження здобутків музейної освіти у практику діяльності закладів освіти. Музеї пропонують різні способи навчання учнів, що не можуть дати традиційні методи роботи в класі і закладають основу для розвитку важливих навичок. Музейний простір розширює світогляд школярів при вивченні навчальних дисциплін та формуванні необхідних навичок, даючи змогу пізнати глибший контекст предмету, сприяють застосуванню вмінь і навичок. Сучасні музеї використовують новітні технологічні основи для поліпшення навчання учнів. Більшість із них розробляють освітні та культурні програми, пов'язані з регіональним компонентом змісту освіти та відповідають потребам навчання.

Ключові слова: музей; школа; музейна освіта; музейна педагогіка; традиційний музей; інтерактивний музей науки.

Літ. 9.

Tetiana Pantiuk, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the General and Preschool Education Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Olena Nevmerzhytska, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the General and Preschool Education Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE ROLE OF MUSEUMS IN THE MODERN SECONDARY SCHOOLS EDUCATION

The article is devoted to the importance of museums in modern school education. Based on the analysis of the legislative framework, a museum is defined as a scientific-research and cultural-educational institution created for the study, preservation, usage and popularization of museum objects and museum collections for scientific and educational purposes in order to attract citizens to the national and world cultural heritage. The museum implements exhibition, educational and instructional activities. It has been proven that in modern conditions, museum expositions have become an important means of education. The problems of implementing the achievements of museum education into the practice of educational institutions have been identified. It was also established that the development of the latest technologies had an impact on the improvement of museum education. However, at the applied level, its implementation is often equated with the demonstration of exhibits, mainly of a cultural and historical direction, during a visit to the museum, with the aim of obtaining information, the basis of which is intellectual cognition according to a clearly defined and premeditated plan. Museums offer various ways of teaching students that cannot be provided with traditional classroom methods and lay the foundation for the development of important skills. The museum space expands the pupils' worldview when studying academic disciplines and forming the necessary skills. It also allows them to learn a deeper context of the subject and promotes the application of skills and abilities. Today's museums use the latest technology to enhance student learning. Most modern museums develop educational and cultural programs that are related to the regional component of the educational content and meet the needs of learning. The specifics of educational and instructional activities of interactive, science, reserve museums, etc. are characterized. In particular, the importance of interactivity of modern museums is emphasized. It has been established that the observance of the principle of interactivity in the activities of museums involves the multifaceted transfer of specific content through exhibitions using a wide range of media, i.e. multimedia (films, music, multimedia presentations, visualizations), original exhibits and photographs or other forms of presentation.

Keywords: museum; school; museum education; museum pedagogy; traditional museum; interactive museum of science.

Постановка проблеми. Реалізація завдань Нової української школи (НУШ) ставить перед освітянами нові виклики, завдання та вимоги. Швидкий темп розвитку суспільства стимулює необхідність виходу на сучасний ринок праці різнобічно розвинених, фахівців, які вміють критично мислити, є патріотично загартованими та демократично орієнтованими. Успішне майбутнє залежить від здорового суспільства і спирається на прийняття більш активних, різноманітних і неформальних методів педагогіки, а відтак – необхідність відходу від традиційних методів.

Сьогодення також вимагає особливої уваги до природничих наук, трансформації у способах викладання відповідних навчальних дисциплін. Розвиток науки вказує на необхідність більш прогресивних освітніх ініціатив, що вказують на пріоритетність партнерства між музеями і школами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем музейної педагогіки реалізуються у міждисциплінарній площині педагогіки, психології, музеєзнавства та культурології.

Роль музеїв в освітній діяльності школи стала центром уваги багатьох сучасних вітчизняних дослідників, серед яких О. Гудіменко, О. Гуменюк, О. Караманов, О. Сліпучин, Я. Савченко, Л. Гайда, Т. Белофастова, Ю. Ключко, О. Міхно, Н. Філіпчук. Науковці переконують, що музеї навчають учнів критичного мислення, важливих навичок, розширюють знання про світ, виступають чудовим засобом навчання, надаючи можливість захопити їх шкільними предметами, а також виховують у них почуття толерантності, гуманності та патріотичності.

Мега статті – дослідження ролі музею у системі сучасної шкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Пошук педагогами нових методів роботи з учнями актуалізував розвиток музейної освіти. Музейні експозиції стали важливим засобом навчання. Однак впровадження здобутків музейної педагогіки у практику діяльності закладів освіти стикнулося з певними проблемами, оскільки теоретичні напрацювання у цій царині не завжди легко екстраполювати на практичну площину. Тому беручи до уваги той факт, що музейна освіта має бути похідною від практики а не від теоретичного дискурсу, сьогодні досить гостро відчувається брак чітких концепцій цілісних розробок як теоретичних теорій музейної освіти, так і методики їх реалізації.

На сучасному етапі реформування освіти також відчувається потреба напрацювань для поліпшення якості змісту й організаційних форм музейної освіти, адже не всі педагоги готові до впровадження таких новацій. До того ж сучасна реформа освіти підтримує впровадження інноваційних форм навчання, оскільки Концепція нової української школи наголошує на посиленні ефективності взаємодії тео-

ретичної, дослідницької і практичної підготовки педагогічних кадрів, яка стала б важливим інструментом для здобуття нових знань, інноваційних форм, методів, технологій педагогічної діяльності в сучасних умовах освітнього процесу [1].

Розвиток новітніх технологій вплинув на удосконалення музейної освіти, однак на прикладному рівні її впровадження часто ототожнюється із демонстрацією експонатів, переважно культурно-історичного спрямування, під час відвідування музею, з метою отримання інформації, в основі якої лежить інтелектуальне пізнання за чітко визначеним та заздалегідь продуманим планом.

Власне охарактеризований вище підхід відповідає тлумаченню Законом України “Про музей та музейну справу” поняття музей: це “... науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини” [2].

Важливими категорійними ознаками поняття “музей” виступають: виставкова, освітня та просвітницька діяльність [9]. Виходячи з такого міркування, доцільно підкреслити, що просвітницька діяльність традиційного музею методологічно визначена та зазвичай асоціюється, як уже підкреслювалося, з трансляванням певної інформації.

Щоправда, на думку О. Караманова, позашкільна освіта у контексті організації просвітницької та педагогічної діяльності музеїв відкриває можливості для:

- розвитку розумових здібностей дитини (у процесі конструювання нових умінь і навичок у просторі музею);
- формування відповідних емоцій (у ході створення ефектів “занурення” й “переживання” знань);
- організації колективної співтворчості (спільна продуктивна діяльність дітей з метою розв’язання проектних завдань у межах творчої пошукової діяльності, історичних реконструкцій, краєзнавчої роботи) тощо [4, 105].

Крім зазначеного, уроки в музеї сприяють:

- формуванню у школярів пізнавальної активності, пізнавальних інтересів, а також мотивації на навчання;
- розширенню світогляду, формуванню здатності до самоосвіти та саморозвитку;
- розвитку креативності тощо.

Відтак можна констатувати, що музей можна розглядати як цілісну педагогічну систему, яка охоплює:

- 1) суб’єкт;
- 2) об’єкт педагогічного впливу;
- 3) спільну діяльність суб’єкта та об’єкта;
- 4) мету – формування різнобічно розвинутої особистості;

5) Засоби – музейні предмети, слово музейного педагога тощо.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти, музеї також повинні переосмислити свою роль задля посилення співпраці зі школами. Адже досі більшість із них виконують лише функцію хранителів культури, досвіду, історії. Однак функціонал музеїв має бути набагато ширшим. Їхнім обов'язком має стати розробка механізмів взаємодії з метою навчання, підприємництва, творчості чи просто звичайного задоволення. У зв'язку з цим музеї намагаються розширити доступ до колекцій та пропонують послуги задля задоволення потреб аудиторії [3, 44].

У наукових працях західної музеології зазначається, що інтерпретація та взаємодія музею з відвідувачами залежать від багатьох факторів, не тільки від методу презентації самого експоната, але також від сприйняття, знань і досвіду реципієнта [7, 103–103].

Аналогічної думки дотримується вітчизняна дослідниця Т. Курченко, зазначаючи: “у практичній культурно-освітній діяльності західних музеїв поряд з традиційними лекціями, екскурсіями, консультаціями, музейними гуртками, студіями, клубами, вже давно широкого вжитку набули музейні свята, рольові ігри, різні форми роботи з дітьми з обмеженими можливостями та спеціальними потребами тощо”. Дослідниця підтримує таку тенденцію роботи музеїв: “музеї мають переглянути весь спектр традиційних форм культурно-освітньої діяльності, модернізувати їх та ввести до їхнього арсеналу нові форми, що відповідають сучасним тенденціям і запитам” [5]. Багато музеїв у наш час стараються надати у своїй програмі пропозиції позакласних заходів, таких як телевізійні програми, відеоекскурсії до музеїв, відеофільми, навчальні ігри, мистецькі конкурси та інші екологічні просвітницькі заходи. Діти дізнаються різні речі про довкілля та способи захисту навколишнього середовища.

Найбільш показово відповідного принципу навчання дотримуються сучасні інтерактивні музеї. Така модель їх діяльності розкриває сутність сучасної музейної освіти, яка полягає у відході від традиційної освіти, наданні та передачі наукової інформації, спрямованої на користь індивідуального саморозвитку, самотворення, самоконтролю і самоствердження особистості [8, 14].

Сучасні інтерактивні музеї не просто представляють експозицію, а намагаються пояснювати певні наукові явища. Діяльність інтерактивних музеїв є багатоплановою передачею конкретного змісту за допомогою виставок, оформлених із використанням широкого спектру медіа, тобто мультимедіа (фільми, музика, презентації мультимедіа, візуалізації), оригінальних експонатів та фотографій або інших форм презентації.

Завдяки музеям науки в освітньому процесі забезпечується дотримання принципу інтерактивності.

Ці музеї мають унікальну здатність створювати партнерські взаємовідносини з аудиторією [8]. Крім того, сучасні музеї відіграють важливу роль у процесі формування національно-культурної ідентичності та історичної пам'яті, що забезпечується створенням різноманітних транскультурних музеїв, використанням новітніх цифрових технологій для створення експозиції тощо [6, 298].

Музеї-заповідники відіграють домінуючу роль у процесі ознайомлення з природою.

Музеї здатні також виконувати розважальну функцію. Відтак експонати відіграють другорядну роль, а спілкування з колекцією відбувається в атмосфері веселощів і приємного проведення часу.

Отже, можна констатувати, що сучасний музей – це багатопрофільний центр, діяльність якого базується на основних засадах діяльнісного підходу, принципу комунікації та діалогу музейних працівників і відвідувачів, ідеях неперервної освіти, впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Висновки. Отже, музеї надають виняткову можливість для навчання. Проте школи почасти використовують її досить обмежено, що пов'язано із браком практичних напрацювань освітян. Натомість реформування освіти вказує на необхідність більш прогресивних освітніх ініціатив.

Музеї відіграють позитивну роль у формуванні різнобічно розвинених особистостей, громадян-патріотів з демократичним типом мислення. Майбутнє успішної освітньої реформи спирається на прийняття більш активних, різноманітних і неформальних методів педагогіки і відходу від застарілих методів. Відтак музеї та школи спільними зусиллями здатні виконувати важливу роботу для забезпечення цікавого навчання шкільної аудиторії у просторі музею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С. та ін. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Закон України “Про музеї та музейну справу”. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 25. Ст. 191.
3. Караманов О.В. Музей – школа – університет: особливості педагогічної взаємодії в сучасному “суспільстві знань”. *Освіта та педагогічна наука*. 2013. № 4. С. 44–50.
4. Караманов О.В. Організація педагогічно-просвітницької діяльності музеїв у взаємодії із закладами позашкільної освіти в Україні. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2018. № 2. С. 99–107.
5. Курченко Т.Є. Інноваційні форми культурно-освітньої діяльності музейних установ України у світлі сучасних потреб інформаційного суспільства. *Культурні трансформації в синхронії та діахронії: теорія і практика: тези доповідей Міжнародної наукової конференції 24–27 вересня 2012 р., м. Київ, Україна (до 20-річчя кафедри культурології)*. Київ: Стародавній світ, 2012. С. 79–81.

6. Urban V.A. Суспільне значення музеїв. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків, 2020. С. 298–299.

7. Kamińska A. Rekonstrukcje muzeum w kulturze współczesnej. Studium socjopedagogiczne, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Praca Doktorska, Wydział Studiów Edukacyjnych, Poznań, 2015.

8. Pater R. *Uczyć się przez całe życie w muzeum, z muzeum i poprzez muzeum. Muzea i uczenie się przez całe życie*. Warszawa, 2013. S. 14.

9. Poprzęcka M. Od oświatówki do centrum edukacji; Forum edukatorów muzealnych. URL: <https://www.nck.pl/szkolenia-i-rozwoj/aktualnosci/portal-edukacji-muzealnej>

REFERENCES

1. Hrynevych, L., Elkin, O., Kalashnikova, S. & Shyyan, R. (2016). Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy “Pro muzei ta muzeinu spravu” [The Law of Ukraine “On Museums and Museum Matters”] (1995). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 25, p. 191. [in Ukrainian].

3. Karamanov, O.V. (2013). Muzei – shkola – universytet: osoblyvosti pedahohichnoi vzaiemodii v suchasnomu “susilstvi znan” [Museum – school – university: peculiarities of pedagogical interaction in the modern “knowledge society”]. *Education and pedagogical science*, No. 4, pp. 44–50. [in Ukrainian].

4. Karamanov, O.V. (2018). Orhanizatsiia pedahohichno-prosvitnytskoi diialnosti muzeiv u vzaiemodii iz zakladamy pozashkilnoi osvity v Ukraini [Organization of pedagogical

and educational activities of museums in cooperation with out-of-school education institutions in Ukraine]. *Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University*, No. 2, pp. 99–107. [in Ukrainian].

5. Kurchenko, T.Ye. (2012). Innovatsiini formy kulturno-osvitnoi diialnosti muzeinykh ustanov Ukrainy u svitli suchasnykh potreb informatsiinoho suspilstva [Innovative forms of cultural and educational activities of museum institutions of Ukraine in the light of modern needs of the information society]. *Cultural transformations in synchrony and diachrony: theory and practice*: Abstracts of reports of the international scientific conference, September 24–27, 2012, Kyiv, Ukraine (to the 20th anniversary of the Department of Cultural Studies). Kyiv, pp. 79–81. [in Ukrainian].

6. Urban, V.A. (2020). Suspilne znachennia muzeiv [Social importance of museums]. *Modern problems of legal, economic and social development of the state*: theses add. International science and practice conf. (Kharkov, November 27, 2020). Kharkiv, pp. 298–299. [in Ukrainian].

7. Kamińska, A. (2015). Rekonstrukcje muzeum w kulturze współczesnej [Museum reconstructions in modern culture]. Studium socjopedagogiczne, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Praca Doktorska, Wydział Studiów Edukacyjnych, Poznań. [in Polish].

8. Pater, R. (2013). *Uczyć się przez całe życie w muzeum, z muzeum i poprzez muzeum [Lifelong learning in museum, with and through the museum]*. Warszawa, p. 14. [in Polish].

9. Poprzęcka, M. Od oświatówki do centrum edukacji; Forum edukatorów muzealnych [From school to educational center; Forum of museum teachers]. Available at: <https://www.nck.pl/szkolenia-i-rozwoj/aktualnosci/portal-edukacji-muzealnej> [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 23.08.2023

“Митець потрібен своєму народові та й усьому світові тільки тоді, коли його творчість зливається з криком його нації”.

*Василь Стус
український поет*

“Мистецтво – найбільш глибока форма індивідуалізму, будь-коли знана людством”.

*Оскар Уайльд
ірландський поет, драматург*

“Світ – чудове місце, гідне того, щоб за нього боротися”.

*Ернест Темінгвей
американський письменник, журналіст*

“Відклади щось на завтра – і воно зникне, нездійснене і забуте”.

*Пабло Пікасо
іспанський художник*

